

Türkiye ve Almanya'daki 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi

Evaluation of the 9th Grade Geography School Books in Turkey and Germany by the Views of Teachers

Mete ALİM

Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi
metealim@atauni.edu.tr

M.Fatih KAYA

Siirt Üniversitesi Eğitim Fakültesi
cografyaci27@hotmail.com

ÖZET

Bu çalışmada, ülkemizde 2005 yılından itibaren liselerde uygulanmakta olan Coğrafya Öğretim Programı doğrultusunda hazırlanmış 9. sınıf coğrafya ders kitabı ile Almanya'da liselerde (Gymnasium) 9. sınıflarda okutulmakta olan coğrafya ders kitabı karşılaştırılmıştır. Araştırmanın örneklemini, Türkiye'de Gaziantep İli'nde görev yapmakta olan 149 coğrafya öğretmeni; Almanya'da ise NRW (Nordrhein Westfalen) eyaletinde Düsseldorf kentinde görev yapmakta olan 48 coğrafya öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Öğretmenlere uygulanan anketlerden elde edilen veriler, fizikî boyut, içerik boyutu, öğretme-öğrenme boyutu ve değerlendirme boyutlarına göre tablolaştırılarak yorumlanmış, t-testi ile de karşılaştırılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, Türkiye'den örnekleme dâhil edilen öğretmenler, MEB coğrafya ders kitabı hakkında daha fazla olumsuz görüş belirtmişlerdir. Elde edilen bulgular ışığında bazı önerilerde bulunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya, coğrafya eğitimi, coğrafya ders kitabı

ABSTRACT

In this study, the geography book for 9th grade students which is applied in high schools since 2005 and prepared in the direction of Geography Teaching Program is compared with the 9th grade students geography book in high schools (Gymnasium) in Germany. The sample of the study consist of 149 geography teachers serve in Gaziantep using the book of Ministry of National Education; in Germany NRW (Nordrhein Westfalen) 48 geography teachers serve in Dusseldorf of Nordrhein Westfallen State. The study is quantitative. Datas gathered from the questionnaires conducted to the teachers are interpreted by after being evaluated and tabulated according to their physical, content, teaching-learning and assesment dimensions and are also compared with t-test. According to the results of the study, the teachers, who included in sample stated more negative views about the MEB (Ministry of Education) geography school book. Some suggestions were made in light of the findings.

Keywords: Geography, Geography education, geography textbook

Giriş

21. yüzyılda hızla gelişen bilim ve teknoloji; bireylerin ve toplumların geleceğini, bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretme biçimlerini

etkilemektedir. Bilgi çağını yaşayan dünyamızda; bilime, eğitime ve teknolojiye ağırlık vermeyen ülkeler geleceğe kapılarını kapatmış demektir. Ülkelerin gelişmesi için sadece ekonomi, sanayi, yönetim gibi alanlardaki gelişmeler yeterli olmamaktadır. Bilgili ve iyi yetişmiş insanlarla teknolojiye de gereksinim duyulmaktadır. Teknoloji insansız kullanılamamakta; bilimsel bir kültür ile eğitim olmaksızın da teknoloji yaratılamamaktadır (Güneş, 2002: 1). Eğitime verilen önemin artması ders kitaplarına bakış açısını da etkilemiş ve her ülke kendi eğitim ortamına göre ders kitaplarına farklı anlam kazandırmıştır. İyi hazırlanmış ders kitapları, konuların sıralanışı, hazırlık-değerlendirme soruları ve hazır etkinliklerle amaca uygun, düzenli ve hızlı bir öğretimin yapılmasına imkân verir (Kılıç ve Seven, 2008: 27). Ders kitapları eğitim açısından, kullanma kolaylığı olan, her öğrencinin ulaşabildiği, bilgilerin dolaysız olarak verildiği, sürekli kullanılabilen, her an başvurulabilen, sözel öğretimin boşluklarını doldurabilen bir araçtır (Kılıç ve Seven, 2008: 34).

Eğitim ortamında ders kitapları, hem öğretmene hem de öğrenciye hitap eder. Öğretmene öğretim programında belirlenen hedefleri sunarken, öğrenciye de belirlenen süreç içerisinde hedeflenen davranışları kazandırmaya yardımcı olan çok önemli bir rehberdir. Bu nedenle ders kitapları, öğretmen öğrenci ilişkisini doğrudan etkileyen bir ders aracıdır. Ders kitaplarının hem öğretmen hem de öğrenci açısından öğretime sağladığı katkı, kitap seçiminin önemini daha da arttırmaktadır. Bir ders kitabının öğrenmeyi kolaylaştırma, çalışma, öğrenilenleri gözden geçirme gibi çeşitli fonksiyonları vardır. Diğer taraftan kitap yoluyla öğrenci, öğretmenin anlattıklarını istediği zaman, istediği yerde ve istediği tempoda tekrar etme imkânı bulur. Bütün bunlar dikkate alındığında hazırlanan ya da hazırlanacak olan ders kitaplarının niteliği önemlidir. Ders kitapları bilgi dolu bir ansiklopedi olmaktan çok, öğretici bir nitelik taşımalı, bir başka ifade ile öğrenmeye rehberlik edici olmalıdır (Küçükahmet, 2003: 18-19). Etkili bir ders kitabı birçok özelliği beraberinde getirir. Öncelikle ders kitabı öğrencinin ilgisini çekmeli, öğrencide derse karşı ilgi uyandırmalı ve okuma hevesini arttırmalıdır. Ders kitaplarında, olaylara dayalı doğruluk, uygun şekillendirmeler, kitap dilinin doğru seçilmesi ve basım oldukça önemli konulardır. Basımdaki renk kaymaları, ne olduğu anlaşılmayan şekil ve resimler, uzun uzun cümleler, arka sayfadaki yazı ve resimlerin ön sayfanın okunmasına engel oluşturması vb. etkiler çocuğu kitaptan soğutan unsurlardır (Kılıç, Atasoy, Tertemiz, Şeren ve

Ercan, 2001: 95). Ders kitaplarının çok yönlü ve uzun ömürlü olması beklenmektedir. Bunun için ders kitaplarında; verilen konuların öğretim programına uygun olması, seçilen içeriğin bilimsel disipline uygun olması, karmaşık konuların uygun öğretim yöntemleriyle verilmesi, yeni yöntem ve tekniklerin kullanılması gerekmektedir (Heseker, 2001: 6). Kısaca ders kitabı, eğitim-öğretim hedefleri doğrultusunda hem öğretmene hem öğrenciye belirlenen hedeflere ulaşmak için rehberlik eden, bilimsel doğruları kanıtlanmış bilgilerle donatılan ve hazırlanmış olduğu sınıf kademesindeki öğrencinin gelişim düzeyi göz önünde bulundurularak hazırlanan en önemli eğitim-öğretim materyalidir. Eğitim ortamında bir dersin hedefleri özel hedef, okulun hedefleri genel hedef ve ülkenin hedefleri ise uzak hedef olarak adlandırılmaktadır. Ulaşılmak istenilen en ileri nokta uzak hedefleridir. Uzak hedeflere ulaşmak için öncelikle dersin, sonra okulun hedeflerine ulaşılması gerekir. Ders kitapları dersin hedefine ulaşmada öğrenilmesi gereken bilgilerin sistemli bir şekilde düzenlendiği en önemli ders materyalidir. Bu amaç doğrultusunda ders kitapları bu hedeflere en kolay ve en kısa zamanda ulaşmayı sağlayacak şekilde hazırlanmalıdır.

Eğitim dünyasında, öğrenme ve öğretme ile ilgili paradigmada köklü, derin ve hızlı bir değişiklik yaşanmaktadır. Bu değişim, coğrafya dersi öğretim programlarına da yansımıştır. Türkiye’de 2005 yılından itibaren Coğrafya Dersi Öğretim Programı (CDÖP), Almanya’da ise 2004 yılından itibaren ilk defa NRW (Nordrhein Westfalen) eyaletinde Çekirdek Öğretim Programı (Kernlehrpläne) adı altında yeni bir öğretim programı uygulanmaktadır. Her iki program da, öğrencilerin bilgiyi kendi yaşantılarından yola çıkarak, yine kendisinin yapılandırılması hedeflenmektedir. CDÖP Türkiye’de coğrafya öğretimi konusunda program yaklaşımlarına uygun olarak hazırlanan ilk programdır. Program; eğitim-öğretim süreçleri, ders içeriği, ders saatleri, ders adları, öğretim materyalleri, pedagojik yaklaşımlar ve diğer derslerle bağlantılarını da dikkate alarak organize edilmiştir (Karabağ ve Şahin, 2007: 55). Almanya’daki Coğrafya Öğretim Programı ise Yetkinlik Temelli Öğretim Programı yaklaşımı temelinde hazırlanmıştır (MSW, 2007: 9). Yetkinlik Temelli Öğretim Programı ile öğrencilerin belirlenen sınıf kademesi sonunda Coğrafya Öğretim Programı’nda da belirlenen dört alandaki (konu alanı, yöntem, karar verme ve uygulama yeterlilikleri) davranış yeterliliğine sahip olmaları gerekmektedir. Bu yaklaşım sonucunda öğrencilerin gerekli bilgiye sahip olma, karar verme, sorumluluk bilinci içerisinde olma, kendi yeteneklerinin farkında

olma, kendi kendini değerlendirme gibi kişisel yeterliliklere sahip olması beklenmektedir. Her iki programda da etkinlik temelli bir uygulama söz konusu olup zihinsel becerilerin geliştirilmesi ön plana çıkmıştır. Eğitim durumlarının düzenlenmesinde ise öğrencilerin aktif katılımını sağlayıcı öğretimsel süreçlerin kullanılmasına ağırlık verilerek öğrencilere yaparak yaşayarak öğrenme fırsatı tanınmıştır. Bireysel öğrenme farklılıkları ve öğrencilerin dayanışma içerisinde ya da tek başlarına yapacakları çalışma etkinlikleri üzerinde durulmuştur. Bu programların çoklu öğrenme ortamlarına yer vermeleri öğrencileri öğrenmeye güdüleme açısından önemlidir. Bunlar sonucunda öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanlara özgü öğrenme düzeylerinin gelişmesi desteklenmiş olur.

Özgürce düşünebilen, sağlam kişilikli; dünyayı seven çağdaş bireyler yetiştirme, demokratik bir toplum yaratmak için bir amaç olarak görülüyor ve benimseniyorsa, bunun yolunun nitelikli kitaptan geçtiği, özellikle ders kitaplarının bu amaca ulaşmak için etkili bir araç olduğu söylenebilir (Tertemiz, Ercan ve Kayabaşı, 2003: 12). Bu bağlamda eğitim-öğretim sürecinin önemli bir boyutunu oluşturan ders kitaplarının incelenerek gerekli düzenlemelerin yapılması son derece önem taşımaktadır. Araştırmanın coğrafya ders kitaplarının hazırlanması ve düzenlenmesi çalışmalarına destek olacağı, dolayısıyla coğrafya eğitimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Amaç

Bu çalışmanın amacı, ülkemizde 2005 yılından itibaren liselerde uygulanmakta olan Coğrafya Öğretim Programı doğrultusunda hazırlanmış 9. sınıf coğrafya ders kitabı ile Almanya'da liselerde (Gymnasium) 9. sınıfta okutulmakta olan coğrafya ders kitabının, öğretmen görüşlerine göre karşılaştırılmasıdır. MEB coğrafya ders kitabı Türkiye'den ve Westermann yayınevi coğrafya ders kitabı ise Almanya'dan örnekleme alınan coğrafya öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda incelenmeye çalışılmıştır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Türkiye ve Almanya'daki coğrafya öğretmenlerinin, okuttukları 9. Sınıf coğrafya ders kitabı hakkındaki görüşleri nelerdir?
2. Türkiye'deki ve Almanya'daki coğrafya öğretmenlerinin 9. Sınıf coğrafya ders kitabı hakkındaki görüşleri arasında bir fark var mıdır?

Varsayımlar

1. Almanya’da örneklem olarak seçilen eyalet, evreni yansıtacak düzeydedir.
2. Araştırmada veri toplamak amacıyla kullanılan anket öğretmenlerin görüşlerini ortaya koyabilecek özelliktedir.
3. Ankete cevap veren öğretmenler gerçek görüşlerini içtenlikle yansıtmıştır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- 1.Türkiye’den 149, Almanya’dan 48 coğrafya öğretmeni ile,
- 2.Türkiye’deki öğretmenlerin MEB ders kitabı, Almanya’daki öğretmenlerin ise Westermann yayınevi tarafından hazırlanan ders kitabı hakkındaki görüşleri ile, sınırlıdır.

Yöntem

Araştırma, betimsel bir özellik göstermekte olup; nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Nicel araştırma yöntemi, araştırma sürecinde elde edilen bilgileri sayısal değerlere dönüştürerek açıklayan bilimsel araştırma yöntemidir. Nicel araştırmada amaç insandan, kültürden ve zamandan bağımsız doğruları keşfetmek ve bunları evrensel yasalar olarak genelleştirmektir (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 50). Tarama araştırmalarının amacı genellikle araştırma konusu ile ilgili var olan durumun fotoğrafını çekerek bir betimleme yapmaktır. Bu amaca yönelik olarak tarama araştırmalarında genellikle geniş bir kitleden araştırmacı tarafından belirlenen cevap seçenekleri kullanılarak bilgi toplanır (Büyüköztürk, Çakmak, Karadeniz ve Demirel, 2009: 231-232).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Gaziantep (Türkiye) ilindeki liselerin ve Düsseldorf’ta (Almanya) Gymnasium’ların 9. sınıflarında görev yapan coğrafya öğretmenleri oluşturmuştur.

Gaziantep ilinde görev yapan coğrafya öğretmenlerinin hepsine ulaşıldığı için, evrenden örneklem alınmamıştır. Gaziantep ilinin seçilmesinde araştırmacının burada görev yapması etkili olurken, bu karşılaştırmalı araştırmanın diğer ayağını oluşturan Almanya’da ise, NRW eyaletinin nüfusu en fazla kentlerinden biri olan Düsseldorf uygun görülmüştür. Düsseldorf’un örneklem olarak seçilmesinde kolay ulaşılabilir örneklem yönteminden faydalanılmıştır. Bu örneklemede

amaç, uygun ve gönüllü olan katılımcıları araştırmaya dâhil etmektir (Creswell, 2005).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verileri, 2009-2010 eğitim-öğretim yılında Türkiye ve Almanya'da coğrafya öğretmenlerine uygulanan anketler ile elde edilmiştir. Veri toplama aracı 5'li likert tipi özelliğindedir (5.Tamamen Katılıyorum, 4.Katılıyorum, 3.Kararsızım, 2.Katılmıyorum, 1.Kesinlikle Katılıyorum). Ankette, öğretmenlerin kişisel özelliklerine ilişkin 5, ders kitaplarının fizikî boyutuna ilişkin 9, içerik boyutuna ilişkin 22, öğretme-öğrenme sürecine ilişkin 16 ve değerlendirme boyutuna ilişkin 5 soru bulunmaktadır. Ayrıca, öğretmenlerin ders kitaplarından beklentilerini ve ders kitaplarında olması gereken ya da çıkarılması gereken konular hakkındaki düşüncelerini ortaya koymak amacıyla, ankete iki açık uçlu soru eklenmiştir.

Ölçme aracının güvenilirliği için Cronbach Alfa katsayısı kullanılmış olup, bu değer 0.86 olarak hesaplanmıştır. Ölçme aracımızın içerik ve görünüş geçerliliği için ise, kaynak taraması ve uzman görüşlerinden yararlanılmıştır.

Araştırmada kullanılan anket uygulaması, Türkiye'de ilgili kurumlardan gerekli izinler alındıktan sonra 2009-2010 öğretim yılında mart, nisan ve mayıs aylarında Gaziantep ilinde (araştırmacı tarafından) 149, Almanya'da ise Düsseldorf'ta 48 coğrafya öğretmenine (Prof. Dr. Jordan EKKEHARD'ın yardımlarıyla) bire bir gerçekleştirilmiştir.

Veri toplama aracında yer alan kişisel bilgiler ile ilgili frekans ve yüzdeler verilirken, örnekleme katılan coğrafya öğretmenlerinin ders kitaplarının çeşitli özelliklerine ilişkin görüşleri ortalamaları, tablolaştırılarak yorumlanmıştır. Daha sonra da, ders kitaplarının fizikî boyutu, içerik boyutu, öğretme-öğrenme boyutu ve değerlendirme boyutları için t-testi yapılarak, öğretmen görüşleri karşılaştırılmaya çalışılmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Türkiye ve Almanya'daki Öğretmenlerin Kişisel Bilgileri ile İlgili Bulgular

Tablo 1'de de görüldüğü üzere her iki ülkede anketi cevaplayan öğretmenlerin cinsiyet oranları birbirinden farklıdır. Türkiye'de oluşturulan örneklemin % 34'ü bayan ve % 66'sı erkektir. Almanya'da örnekleme dahil edilen coğrafya öğretmenlerinde ise, bayanların oranı

% 46, erkeklerin oranı % 54'tür. Coğrafya öğretmenlerinin büyük bir bölümünün (Türkiye,% 73.1; Almanya,% 66.6) 5-19 yıl arası kıdeme sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 1. Örneklemeye Katılan Coğrafya Öğretmenlerinin Cinsiyet ve Kıdeme Göre Dağılımları

Cinsiyet	Türkiye		Almanya		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Bayan	50	34	22	46	77	38
Erkek	99	66	26	54	125	62
Toplam	149	100	48	100	202	100
Hizmet Yılı	f	%	f	%	f	%
1- 4 yıl	23	15.4	9	18.8	32	16.2
5- 9 yıl	44	29.5	11	22.9	55	27.9
10- 14 yıl	34	22.8	11	22.9	45	22.8
15-19 yıl	31	20.8	10	20.8	41	20.8
20 yıldan fazla	17	11.4	7	14.6	24	12.2
Toplam	149	75.6	48	24.4	197	100

Coğrafya Öğretmenlerinin Ders Kitaplarının Fiziki (Şekil) Boyutuna İlişkin Görüşleri İle İlgili Bulgular

Ders kitaplarının fizikî (şekil) özelliklerine ilişkin Türkiye'deki ve Almanya'daki öğretmenlerin görüşleri Tablo 2'de verilmiştir.

Türkiye'deki öğretmenlerin, ders kitaplarının fizikî (şekil) özelliklerine ilişkin en yüksek düzeyde görüş belirttikleri ifade "Ders kitabı boyutları öğrencilerin gelişim düzeyine uygundur" ($\bar{x}=3.79$) olmuştur. Almanya'daki öğretmenlerin ders kitaplarının fizikî (şekil) özelliklerine ilişkin en yüksek düzeyde görüş bildirdikleri ifadenin ise "Kapak tasarımı içerikle uyumludur" ($\bar{x}=4.85$) olduğu görülmektedir. Türkiye'deki öğretmenler ders kitaplarının fizikî (şekil) özelliklerine ilişkin en düşük görüşü, "Kitabın kapak kartonu dayanıklıdır" ($\bar{x}=2,59$) ifadesine belirtmişlerdir. Almanya'daki öğretmenlerin ise, ders kitaplarının fizikî (şekil) özelliklerine ilişkin en düşük düzeyde görüşü "Ders kitabı boyutları öğrencilerin gelişim düzeyine uygundur" ($\bar{x}=3.79$) ifadesine belirttikleri dikkat çekmektedir.

Türkiye ve Almanya'daki öğretmenlerin kullandıkları ders kitabının fiziksel özelliklerine ilişkin görüşleri karşılaştırılmış ve Almanya'da kullanılan ders kitabı lehine anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır ($p=0.00<0.05$) (Tablo 3).

Tablo 2. Türkiye ve Almanya'daki Coğrafya Ders Kitabının Fizikî Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşleri ile İlgili Bulgular

Anket Maddeleri (Fizikî Boyut)	Türkiye'deki Ders Kitabı		Almanya'daki ders Kitabı	
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS
1. Kapak tasarımı içerikle uyumludur.	3.50	0.93	4.85	0.35
2. Kitabın kapak kartonu dayanıklıdır.	2.60	1.15	4.64	0.48
3. Kitapta kullanılan kağıdın kalitesi öğretimsel etkilik açısından uygundur.	3.36	1.11	4.52	0.50
4. Ders kitabı boyutları öğrencilerin gelişim düzeyine uygundur.	3.79	0.85	3.79	0.92
5. Ders kitabının baskısı kitaptaki görselleri algılamayı kolaylaştıracak niteliktedir.	2.81	1.22	4.18	0.49
6. Ders kitabının baskısı kitaptaki yazıları algılamayı kolaylaştıracak niteliktedir.	3.19	1.15	4.04	1.15
7. Ders kitabında kullanılan görsellerin sayfa düzenindeki yerleşimi uygundur.	3.00	1.10	4.31	0.58
8. Ders kitabı fiziksel olarak öğrencinin ilgisini çekebilecek niteliktedir.	2.82	1.13	4.04	0.28
9. İçindekiler bölümü öğrencilerin istedikleri konu başlıklarına ulaşmayı kolaylaştıracak niteliktedir	3.33	1.13	4.02	0.38

Tablo 3. Ders Kitabının Fizikî Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Ülkelere Göre t-testi Sonuçları.

Grup	N	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p
Türkiye	149	3.16	0.71	195	-10.669	.000
Almanya	48	4.27	0.22			

Coğrafya Öğretmenlerinin Ders Kitaplarının İçerik Boyutuna İlişkin Görüşleri ile İlgili Bulgular

Araştırmada, veri toplama aracının üçüncü boyutunu, her iki ülkede öğretmenlerin ders kitaplarının içerik özelliklerine ilişkin görüşleri oluşturmaktadır. İçerik özellikleri ile ilgili ifadeler Almanya'daki ve Türkiye'deki öğretmenlerin verdiği cevapların analizleri ise Tablo 4'te verilmiştir. Tablo 4'te görüldüğü gibi, Türkiye'deki öğretmenlerin ders kitaplarının içerik özelliklerine ilişkin en yüksek düzeyde görüş belirttikleri "Kitapta 'Okuma Metni' başlığı altında verilen bilgiler ilgili konularla bağlantılıdır" (=3.75) ifadesidir. Almanya'daki öğretmenlerin ders kitaplarının içerik özelliklerine ilişkin en yüksek düzeyde görüş bildirdikleri ise "Çocuğun yaşadığı çevreye uyumunu kolaylaştırmaktadır" (=4.45) ifadesidir. Türkiye'deki öğretmenlerin ders kitaplarının içerik özelliklerine ilişkin en düşük düzeyde görüş belirttikleri madde "Kitapta yer alan bilgiler yeterli düzeyde verilmiştir" (=2,05) ifadesidir. Almanya'daki öğretmenlerin ders kitaplarının içerik

özelliklerine ilişkin en düşük düzeyde görüş belirttikleri ise “Kitapta konularla ilgili verilen örnekler günceldir” görüşüdür (=3.97).

Tablo 4. Türkiye ve Almanya’daki Coğrafya Ders Kitabının İçerik Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşleri ile İlgili Bulgular

Anket Maddeleri (İçerik Boyutu)	Türkiye’deki Ders Kitabı		Almanya’daki Ders Kitabı	
	$\bar{x}$	SS	$\bar{x}$	SS
1. Kitabın içeriği 9. sınıf öğretim programına göre düzenlenmiştir.	3.48	1.03	4.22	0.42
2. Kitabın içeriği öğrenci düzeyine uygundur.	2.68	1.12	4.29	0.58
3. Kitapta yer alan görseller içerikle uyumludur.	3.18	1.04	4.33	0.47
4. Kitapta yer alan görseller yeterlidir.	2.77	1.10	4.35	0.52
5. Kitapta yer alan görseller öğrenci düzeyine uygundur.	3.10	1.05	4.08	0.34
6. Her bölüm başında yer alan görseller bölümün içeriği hakkında genel bir izlenim oluşturmaktadır.	3.36	0.95	4.25	0.60
7. Kitapta yer alan bilgiler yeterli düzeyde verilmiştir.	2.05	1.05	4.02	0.69
8. Kitapta bilgi yanlışları bulunmaktadır	3.11	1.26	2.65	1.26
9. Kitapta ‘Bilgi Notu’ başlığı altında yer alan bilgiler, ilgili konuyu destekler niteliktedir.	3.65	0.76	3.58	0.61
10. Kitapta ‘Okuma Metni’ başlığı altında verilen bilgiler ilgili konularla bağlantılıdır.	3.75	0.81	3.75	0.81
11. Kitapta ‘Okuma Metni’ başlığı altında verilen bilgiler yeterli sayıdadır.	3.03	1.06	3.91	0.91
12. Kitap içerisinde yer alan bölümlerin uzunlukları işlenen konuların önemine uygundur.	2.27	1.08	4.08	0.91
13. Kitabın son kısmında yer alan sözlük yeterlidir.	2.28	1.09	4.12	0.48
14. Kitapta konularla ilgili örneklerle yeterince yer verilmiştir.	2.37	1.07	4.04	0.79
15. Kitapta konularla ilgili verilen örnekler günceldir.	3.29	1.00	2.97	0.99
16. Kitapta bölümler aşamalılık ilişkisine göre düzenlenmiştir	2.73	1.02	3.52	0.50
17. Kitapta güncel konulara yeterince yer verilmiştir	2.97	0.99	3.02	0.72
18. Kitapta anlaşılır bir dil kullanılmıştır	3.42	0.99	3.93	0.47
19. Kitap Milli Benlik ve Bilinci geliştirmede yeterli niteliktedir	2.81	1.07	4.08	0.67
20. Çevre bilinci kazandırmada yeterlidir.	2.93	1.06	3.97	0.43
21. Kitap doğal afetlere karşı bilinçli ve duyarlı olma yeterliliklerini geliştirmektedir.	3.12	1.05	4.27	0.91
22. Çocuğun yaşadığı çevreye uyumunu kolaylaştırmaktadır.	2.80	0.95	4.45	0.71

Türkiye ve Almanya’daki coğrafya öğretmenlerinin kullandıkları ders kitaplarının içerik özelliklerine dair yapmış oldukları değerlendirmeler arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacı ile aşağıda anket maddelerine (ifadelerine) ait betimsel veriler yorumlanmıştır. Daha sonra içerik boyutuna ait t-testi sonuçları ve yorumları verilmiştir.

Tablo 5. Ders Kitabının İçerik Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Ülkelere Göre t-testi Sonuçları.

Grup	N	$\bar{x}$	SS	Sd	t	P
Türkiye	149	2.84	0.54	195	-10.909	.000
Almanya	48	3.73	0.31			

Türkiye ve Almanya’daki öğretmenlerin kullandıkları ders kitabının içerik özelliklerine ilişkin görüşleri karşılaştırılmış ve Almanya’da

kullanılan ders kitabı lehine anlamlı bir fark bulunmuştur ($p=0.00<0.05$) (Tablo 5).

Coğrafya Öğretmenlerinin Ders Kitaplarının Öğretme-Öğrenme Süreci Boyutuna İlişkin Görüşleri İle İlgili Bulgular

Araştırmada, veri toplama aracının dördüncü boyutunu, her iki ülkede öğretmenlerin ders kitaplarının öğretme öğrenme sürecinin özelliklerine ilişkin görüşleri oluşturmaktadır. Öğretme-öğrenme süreci ile ilgili ifadeler Almanya'daki ve Türkiye'deki öğretmenlerin verdiği cevapların analizleri Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Türkiye ve Almanya'daki Coğrafya Ders Kitabının Öğretme-Öğrenme Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşleri ile İlgili Bulgular

Anket Maddeleri (Öğretme-Öğrenme Boyutu)	Türkiye'deki Ders Kitabı		Almanya'daki Ders Kitabı	
	$\bar{x}$	SS	$\bar{x}$	SS
1. Ders kitabında yer alan görseller öğrencilerin ilgisini arttıracak niteliktedir.	2.81	1.05	4.04	0.46
2. Ders kitabında okuma metni öğrencinin ilgisini çekmede yeterlidir.	2.82	0.97	3.79	0.54
3. 9. sınıf Coğrafya dersine ayrılan haftalık ders saati yeterlidir.	1.43	0.79	4.06	0.67
4. Ders kitabı, konular işlenirken yöntem ve teknik seçiminde yönlendirici bir niteliğe sahiptir.	2.40	1.02	4.12	0.70
5. Ders kitabında her bölüm başında yer alan 'Konuya Başlarken' başlığı altında verilen bilgiler öğrencileri derse hazırlamada yeterlidir.	2.66	1.00	4.31	0.69
6. Ders kitabında yer alan 'Ders Dışı Etkinlik' başlığı altındaki çalışmalar, öğrencilerin sınıf dışında yapacakları çalışmalar için öğrenci düzeyine uygundur.	2.56	1.11	4.29	0.58
7. Ders kitabında 'Etkinlik' başlığı altındaki çalışmalar, öğrencilerin coğrafi becerilerini geliştirmeye yönelik kazanımları destekleyecek niteliktedir.	3.00	1.04	4.19	0.79
8. Ders kitabında 'Performans Ödevi' başlığı altında yer alan çalışmalar; öğrencilerin coğrafi becerilerini geliştirmelerine yöneliktir.	2.95	1.05	3.96	0.71
9. Ders kitabında 'Proje Çalışması' başlığı altında yer alan çalışmalar uygulanabilir niteliktedir.	2.46	1.02	4.00	0.68
10. Ders kitabında yer alan 'İnternet Araştırması' başlığı altında verilen çalışmalar, öğrencilerin bilgilere ulaşmasında yönlendirici niteliğe sahiptir.	3.10	1.11	4.46	0.62
11. Ders kitabında yer alan internet adresleri yeterli sayıda verilmiştir.	2.64	1.05	3.63	0.53
12. Kitap içerisinde yer alan farklı başlık altındaki çalışmalar teknolojiden yararlanmayı özendirir.	3.24	1.02	4.31	0.88
13. Ders kitabı öğrencinin derse ilgisini arttırmaktadır.	2.55	0.97	3.81	0.45
14. Ders kitabı öğrencilerin zihinsel gelişimlerini dikkate almıştır.	2.72	1.07	3.96	0.29
15. Ders kitabı öğrenci merkezlidir.	3.29	1.13	4.58	0.54
16. Kitap öğrenci için iyi bir rehber olma niteliği taşımaktadır.	2.47	1.06	4.02	0.33

Tablo 6’da görüldüğü üzere, Türkiye’deki öğretmenlerin ders kitaplarının öğretme-öğrenme sürecine ilişkin en yüksek düzeyde ($\bar{x}=3.29$) görüş belirttikleri madde “Ders kitabı öğrenci merkezlidir” ifadesi olmuştur. Almanya’daki öğretmenlerinin ise ders kitaplarının içerik özelliklerine ilişkin en yüksek düzeyde ($\bar{x}=4.58$) görüş bildirdikleri ifade ise “Ders kitabı öğrenci merkezlidir” maddesi olmuştur. Türkiye’deki öğretmenlerin ders kitaplarının içerik özelliklerine ilişkin en düşük düzeyde ($\bar{x}=1.43$) görüş belirttikleri madde “9. sınıf Coğrafya dersine ayrılan haftalık ders saati yeterlidir” ifadesi olurken, Almanya’daki öğretmenlerin ders kitaplarının içerik özelliklerine ilişkin en düşük düzeyde ($\bar{x}=3.63$) görüş bildirdikleri madde ise “Ders kitabında yer alan internet adresleri yeterli sayıda verilmiştir” ifadesi olmuştur.

Türkiye ve Almanya’daki coğrafya öğretmenlerinin kullandıkları ders kitaplarının öğretme-öğrenme durumları ile ilgili yapmış oldukları değerlendirmeler arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacı ile aşağıda anket maddelerine (ifadelerine) ait betimsel veriler yorumlanmıştır. Daha sonra öğretme-öğrenme boyutuna ait t-testi sonuçları ve yorumları verilmiştir.

Türkiye ve Almanya’daki öğretmenlerin kullandıkları ders kitabının öğretme-öğrenme boyutuna ilişkin görüşleri karşılaştırılmış ve Almanya’da kullanılan ders kitabı lehine anlamlı bir fark bulunmuştur ($p=0.00<0.05$) (Tablo 7).

Tablo 7. Ders Kitabının Öğretme Öğrenme Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Ükelere Göre t-Testi Sonuçları.

Grup	N	$\bar{x}$	SS	Sd	t	P
Türkiye	149	2.69	0.63	195	-14.804	.000
Almanya	48	4.10	0.33			

Coğrafya Öğretmenlerinin Ders Kitaplarının Değerlendirme Süreci Boyutuna İlişkin Görüşleri ile İlgili Bulgular

Araştırmada, veri toplama aracının beşinci boyutunu her iki ülkede öğretmenlerin ders kitaplarının değerlendirme sürecinin özelliklerine ilişkin görüşleri oluşturmaktadır. Değerlendirme süreci ile ilgili ifadeler Almanya’daki ve Türkiye’deki öğretmenlerin verdiği cevapların analizleri Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8’de, Türkiye’deki öğretmenlerin ders kitaplarının değerlendirme sürecine ilişkin en yüksek düzeyde görüş belirttikleri

madde “Ders kitabında yer alan ölçme ve değerlendirme soruları amacına uygundur” ifadesidir ($\bar{x}=3.20$). Almanya’daki öğretmenlerin ders kitaplarının içerik özelliklerine ilişkin en yüksek düzeyde görüş bildirdikleri madde ise “Ders kitabında bölüm sonlarında verilen ölçme ve değerlendirme soru sayıları yeterlidir” ifadesi olmuştur ($\bar{x}=4.27$). Türkiye’deki öğretmenlerin ders kitaplarının içerik özelliklerine ilişkin en düşük görüş belirttikleri ifade “Kitap içerisinde çeşitli başlıklar altında verilen sorular konuların anlaşılma düzeyini ölçmede yeterli sayıdadır” ($\bar{x}=2.75$) ifadesi olurken, Almanya’daki öğretmenlerin ders kitaplarının içerik özelliklerine ilişkin en düşük düzeyde görüş bildirdikleri ifade ise “Kitap içerisinde çeşitli başlıklar altında verilen sorular konuların anlaşılma düzeyini ölçmede amacına uygundur” ($\bar{x}=3.79$) ifadesi olmuştur.

Türkiye ve Almanya’daki coğrafya öğretmenlerinin kullandıkları ders kitaplarının değerlendirme süreci ile ilgili yapmış oldukları değerlendirmeler arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacı ile aşağıda anket maddelerine (ifadelerine) ait betimsel veriler yorumlanmıştır. Daha sonra değerlendirme boyutuna ait t-Testi sonuçları ve yorumları verilmiştir.

Tablo 8. Türkiye ve Almanya’daki Coğrafya Ders Kitabının Değerlendirme Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşleri ile İlgili Bulgular

Anket Maddeleri (Değerlendirme Boyutu)	Türkiye’deki Ders Kitabı		Almanya’daki Ders Kitabı	
	$\bar{x}$	SS	$\bar{x}$	SS
1. Ders kitabında bölüm sonlarında verilen ölçme ve değerlendirme soru sayıları yeterlidir.	2.85	1.23	4.27	0.57
2. Ders kitabında yer alan ölçme ve değerlendirme soruları amacına uygundur.	3.20	1.11	3.79	0.85
3. Ders kitabında verilen ölçme ve değerlendirme sorularının çeşitliliği yeterlidir.	2.91	1.14	4.02	0.44
4. Kitap içerisinde çeşitli başlıklar altında verilen sorular konuların anlaşılma düzeyini ölçmede amacına uygundur	3.03	1.06	3.67	0.56
5. Kitap içerisinde çeşitli başlıklar altında verilen sorular konuların anlaşılma düzeyini ölçmede yeterli sayıdadır.	2.75	1.06	3.69	0.59

Türkiye ve Almanya’daki öğretmenlerin kullandıkları ders kitabının değerlendirme boyutuna ilişkin görüşleri karşılaştırılmış ve Almanya’da kullanılan ders kitabı lehine anlamlı bir fark bulunmuştur ($p=0.00<0.05$) (Tablo 9).

Tablo 9. Ders Kitabının Değerlendirme Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Ülkelere Göre t-Testi Sonuçları.

Grup	N	$\bar{x}$	SS	sd	t	P
Türkiye	149	2.95	0.92	195	-6.802	.000
Almanya	48	3.89	0.46			

Sonuç

MEB ders kitabını kullanan öğretmenler ders kitabı hakkında olumlu görüşlerin yanı sıra olumsuz görüşler de belirtmişlerdir. Ancak, Westermann yayinevi ders kitabını kullanan öğretmenlerin, kullandıkları ders kitabı için daha fazla olumlu görüş belirttikleri görülmektedir. Araştırmada ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlardan hareketle MEB tarafından hazırlanan ders kitabına yönelik öneriler aşağıda verilmiştir:

- MEB ders kitabını kullanan öğretmenler ders kitabı kapağının dayanıklı olmadığını belirtmişlerdir. MEB ders kitabı kapağında mukavva kullanılması ve kapağın selefon kaplama ile kaplanması yararlı olabilir. Ancak, bu durum ders kitabının maliyetini arttırabilir.
- MEB ders kitabındaki görsellerde renklerinin birbirine karışmamasına dikkat edilmeli ve görseller çok amaçlı kullanılmalıdır. Örneğin konu açıklanırken kullanılan görseller konuyla ilgili soruların cevaplandırılmasında da kullanılabilir.
- Bulgulara göre, MEB ders kitabı öğrencilerin ilgisini çekmede yetersiz kalmaktadır. MEB ders kitabının, içerisinde yer alan bilgiler, görseller ve çalışmaların öğrenci düzeyine uygunluğu açısından tekrar gözden geçirilmesi faydalı olabilir. Kitap güncel konulara yer verse de, kitapta kullanılan görsellerin anlaşılmasında, kitapta yer alan çalışmaların adımlarının verilmemesi ve başarısız olan öğrencilerin sıkılması, konular verilirken insan-çevre etkileşimine az yer verilmesi öğrencilerin ilgisini azaltan faktörlerdir. Örneğin; ekvatorial iklimle ilgili bilgilerin o bölgede yaşayan toplumların yaşantıları, ekonomik faaliyetleri ile ilişkilendirilerek verilmesi konuları dikkat çekici ve kalıcı öğrenmeyi sağlayıcı hale getirebilir.
- Öğretmenler MEB ders kitabındaki bilgileri yetersiz bulmaktadır. MEB ders kitabında konularla ilgili daha fazla bilgiye yer verilmelidir. Örneğin; Yerküre'nin şekli ve sonuçları konusu verilirken dünya üzerinde farklı bölgelerdeki yaşam alanlarından örnekler

verilerek yaşanan farklılıkların nedenleri üzerinde durulması konunun kavratılmasını kolaylaştırabilir.

- Coğrafya öğretmenleri görüşleri doğrultusunda, MEB ders kitabında bölüm uzunluklarının işlenen konunun önemine uygun olarak verilmediği söylenebilir. MEB ders kitabında bölüm uzunluklarının işlenen konunun önemine uygun olarak yeniden gözden geçirilmesi faydalı olabilir.

- MEB ders kitabında yer alan sözlüğün yetersiz olduğu ifade edilmiştir. MEB ders kitabındaki sözlüğün daha kapsamlı ve anlaşılır hale getirilmesi kavramların doğru öğrenilmesine katkı yapabilir

- Coğrafya öğretmenlerinin görüşlerine göre, MEB ders kitabında konuyla ilgili daha fazla örneğe yer verilmelidir.

- MEB ders kitabında bölümler aşamalılık ilişkisi göz önünde bulundurularak yeniden gözden geçirilmelidir. Örneğin; “Yerküre’nin Şekli ve Hareketleri” başlıklı üçüncü bölümün “Harita Bilgisi” başlıklı ikinci bölümden önce verilmesi, Dünya’nın şeklinin kavranmasından sonra harita konularının kavranmasını kolaylaştıracaktır.

- Coğrafya öğretmenleri MEB ders kitabını öğrencilere çevre bilinci kazandırmada yetersiz görmüşlerdir. MEB ders kitabında konular verilirken, çevrenin sürdürülebilirliği, doğal afetlere karşı bilinçli ve duyarlı olma konuları üzerinde daha fazla durulabilir.

- Türkiye’deki coğrafya öğretmenleri, MEB ders kitabındaki okuma metinlerini öğrencinin ilgisini çekmede yetersiz bulmuşlardır. MEB ders kitabında okuma metinlerinin öğrenci düzeyine uygun olarak yeniden hazırlanması faydalı olabilir.

- Öğretmenler MEB ders kitabı için ayrılan haftalık ders saatinin yetersiz olduğunu düşünmektedir. Haftalık iki saat olan 9. sınıf coğrafya ders saatinin üç saate çıkarılması düşünülebilir.

- Coğrafya öğretmenleri MEB ders kitabının, yönlendirme konusunda yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Kitapla birlikte CD’nin, internet adreslerinin, kitapta yapılacak çalışmalara yönelik aşamaların ayrıntılı verilmesi ve konulara destek olması amacıyla MEB tarafından ayrı bir WEB sayfasının düzenlenmesi yararlı olabilir.

- Öğretmenler tarafından MEB ders kitabı öğrencileri konuya hazırlamada yetersiz görülmüştür. Öğrencilerin ders dışında yapacakları çalışmaların öğrenci düzeyine uygun olup olmadığının tekrar gözden

geçirilmesi faydalı olabilir. Öğrencilerin çalışmaya teşvik edilmesi için yapabilecekleri çalışmalara yer verilmelidir. Örneğin; grafik oluşturmasını öğrenmeden öğrencilerden grafikleri yorumlamalarının ya da bilgilerden yola çıkarak grafik oluşturmalarının istenmesi öğrencilerde başarısızlık duygusuna neden olabilir.

- MEB ders kitabında farklı başlıklar altında verilen çalışmalar (etkinlik, ders dışı etkinlik, proje vb...) teknolojiden yararlanmayı özendirerek şekilde düzenlenmelidir. Örneğin CBS, konuyla ilgili çalışma yapan kuruluşların internet adresleri, televizyon yayınları gibi...

- Türkiye'deki coğrafya öğretmenleri MEB ders kitabında bölüm sonunda ve çeşitli başlıklar altında verilen soruların sayılarının ve çeşitliliğinin yetersiz olduğunu düşünmektedir.

Türkiye'deki coğrafya öğretmenlerinin açık uçlu sorulara verdikleri cevaplardan çıkarılan başlıca sonuçlar ise şunlardır:

- Çok sayıda görsel yer almaktadır, ancak görseller amacına uygun olarak kullanılmamıştır.

- İklim konusu üst sınıflarda verilebilir.
- Değerlendirme boyutu güçlendirilmelidir.
- CBS eklenmelidir.
- Hatalardan arındırılmalı, sade ve anlaşılır olmalıdır.
- Baskı kalitesi yüksek olmalıdır.
- Konu başlıkları ve fotoğraflar ilgi çekici olmalıdır.
- Temel konuların tamamı 9. sınıfta yer almamalıdır.
- Konu ya da bölüm sonuna bol miktarda test eklenmelidir.

- Ders kitabı; öğrenci çalışma kitabı, öğretmen kılavuz kitabı, etkinlik çalışmalarının yer aldığı CD ile birlikte set halinde olmalıdır.

- Beşerî Yapı, Yaşadığımız Yerden Ülkeme, Bölgeler ve Ülkeler konularının çıkartılması ve bu konuların 10., 11. ve 12. sınıflarda verilmesinin uygun olacağı belirtilmiştir

Almanya'daki öğretmenlerin "Bir ders kitabından beklentileriniz nelerdir?" açık uçlu sorusuna verdikleri cevaplardan çıkarılan sonuçlar şöyle özetlenebilir:

- Öğrencilerin dikkatini çekebilmeli ve öğrenci merkezli olmalıdır.

- Ders kitaplarında hatalar olmamalıdır.
- Konular ve verilen örnekler güncel olmalıdır.
- Kaynak kitap değil rehber kitap olmalıdır.
- Konular atlasla bağlantılı olmalıdır.
- Görsellerin anlaşılır olmasına dikkat edilmeli ve çok sayıda görsele yer verilmelidir.
- Kaliteli, dayanıklı ve ekonomik olmalıdır.

Sonuç olarak, coğrafya öğretiminin önemli araçlarından olan 9. sınıf coğrafya ders kitapları, Türkiye ve Almanya'da bu ders kitaplarını kullanan coğrafya öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmeye çalışılmıştır. Coğrafya ders kitaplarının, bu ve benzeri çalışmaların bulguları ışığında gözden geçirilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir

Kaynaklar

- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel. F. (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Creswell, J. W. (2005). Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research (2nd ed.). New Jersey: Pearson Education.
- Güneş, F. (2002). Ders Kitaplarının İncelenmesi. Ankara: Ocak Yayınları.
- Heseker, H. (2001). Fachwissenschaftliche Analyse von Ernährungsthemen in Schulbüchern. Erişim: 15 Ocak 2010, <http://www.ernaehrung-und-verbraucherbildung.de/docs/Schulbuchanalyse.pdf>.
- Karabağ, S. ve Şahin, S. (2007). Kuram ve Uygulamada Coğrafya Eğitimi. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kaya, M.F. (2010). Türkiye ve Almanya'daki Lise Coğrafya Ders Kitaplarının Karşılaştırılması. Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Basılmamış Doktora Tezi), Erzurum.
- Kılıç, A. ve Seven, S. (2008). Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi. Ankara: Pegem A, Yayıncılık.
- Kılıç, Z., Atasoy, B., Tertemiz, N., Şeren, M. ve Ercan, L. (2001). "Öğretimde Ders Kitaplarının Yeri, Önemi ve Genel Özellikleri". Leyla Küçükahmet (Ed.). Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu, Fen Bilgisi (ss. 93-111). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Küçükahmet, L. (2003). Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- MSW. (2007). Kernlehrplan für das Gymnasium- Sekunderstufe I (G8) in

- Nordrhein- Westfalen, Frechen: Ritterbach Verlag GMBH.
- Tertemiz, N., Ercan, L. ve Kayabaşı Y. (2003). "Ders Kitabı ve Eğitimdeki Önemi".
Leyla Küçükahmet (Ed.). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu* (s. 34-66).
Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*.
Ankara: Seçkin Yayıncılık.